Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 53, Ağustos 2021, s. 248-257

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52127>

Dr. Selin KARACAN IŞIK

selinkrcnisik.1@gmail.com

HÜSEYİN SU’NUN ÖYKÜLERİNDE AİLE BİRLİĞİ VE İŞLEVİ

Özet

Aile, biyolojik ve ya bunun dışındaki yollarla sevgi, saygı, dayanışma ve himaye etme/edilme amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal yapıdır. Aile birliği ve devamlılığı geleneğin yaşatılması, nesillerin eğitimi ve sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan toplumlar, ailelerin yapısına paralel olarak şekillenir. Geleneksel değerleri modern öykü teknikleriyle harmanlayan Hüseyin Su’nun öykülerinde aile temel bir izlektir. Yazarın *Ana Üşümesi*, *Gülşefdeli Yemeni*, *Aşkın Halleri* adlı eserlerinde karakterlerin şekillenmesinde aile yapıları önemli bir yer tutar. Başka bir ifadeyle okuyucu, öykü kişilerini tanıırken ailelerinden ve bağlı oldukları sosyal çevreden de bir takım izlenimler elde eder. Bu nedenle Hüseyin Su’nun öykülerinde geleneğin yaşatılması, milli ve yerli kültürün devamlılığı, bireyin modern yaşam karşısındaki sığınağı olması bakımından aile kurumu dikkate değer bir konumda bulunmaktadır. Burada amacımız Türk kültüründeki aile yapısının ve birliğinin, sanatçının eserlerinde nasıl yer aldığını ve hangi amaçla işlendiğini tartışmaktır.

Anahtar kelimeler: Kültür, gelenek, aile, öykü, Hüseyin Su.

FAMILY UNITY AND COOPERATION IN THE STORIES OF HUSEYİN SU

Abstract

The family is the smallest social structure formed by individuals who come together for the purpose of love, respect, solidarity and protection/protection by biological or other means. Family unity and continuity are very important in terms of keeping the tradition alive, education and continuity of generations. In this

respect, societies are shaped in parallel with the structure of families. Family is a basic theme in the stories of Hüseyin Su, who blends traditional values with modern story techniques. Family structures have an important place in the shaping of the characters in the author's works titled *Ana Üşümesi*, *Gülşefdeli Yemeni* and *Aşkın Halleri*. In other words, while getting to know the story characters, the reader also gets some impressions from their families and the social environment they are connected to. For this reason, the family institution is in a remarkable position in the stories of Hüseyin Su in terms of keeping the tradition alive, the continuity of national and local culture, and the individual's shelter against modern life. Our aim here is to discuss how the family structure and unity in Turkish culture takes place in the works of the artist and for what purpose.

Keywords: Culture, tradition, family, story, Hüseyin Su.

“Eğer fertler ailelerini sevmelerse, hiç kimseyi sevmeyeceklerdir...”

Aristo

GİRİŞ

Aile, biyolojik ve ya bunun dışındaki yollarla sevgi, saygı, dayanışma ve himaye etme/edilme amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal yapıdır. Ancak bu tanım aile kurumunu tanımak açısından yeterli olmayacaktır. Toplumda ‘aile olmak’ sözünden ne anlaşıldığı kişilerin yaşadıkları coğrafyaya, dini ve sosyo-kültürel birikimlerine hatta ahlaki ve psikolojik alt yapılarına göre değişkenlik gösterir. Yanı sıra toplumun geleneksel veya modern yaşam biçimlerine göre de farklı aile modelleri karşımıza çıkar. Bu nedenle ailenin toplumsal ve evrensel tanımını yapabilmek pek mümkün görülmemektedir. Fakat yine de ailenin özellikleri ve toplumdaki konumu üzerine genel bir çerçeve çizilebilir.

Huzurlu ve uyumlu bir toplum yapısı için öncelikle ailelerin de bir arada ve sağlıklı ilişkiler içinde bulunması gerekir. Aile bireylerinin huzur ve refahı ise aile kurumunun işlevlerinin yerine getirilmesine bağlıdır. Şüphesiz bireylerin aralarında biyolojik bağ olsun veya olmasın birbirlerine sevgi, saygı ve korumacı duygularla yaklaşımları aile olmanın ilk şartıdır. Özellikle modern yaşamın karmaşık ilişkileri karşısında aile en temel ve güvenli sığınak olmalıdır. Parçalanmış ailelerin görüldüğü bir toplumda bireylerin aidiyet kurma, himaye etme, sahiplenme, koruma hatta sevgi ve saygı duyma gibi insani kazanımlarında da bir takım eksikler görülecektir. İkinci olarak aile bireyin dünyaya geldiği andan itibaren ilk çevresini oluşturduğundan eğitim de daha bu aşamada başlar. Kenan Çağan’ın ifadesiyle “modern toplumların seküler yapılanması, her ne kadar dini eğitimi belirli bürokratik örgütlere devretmiş olsa da, aileler ihtiyaç duydukları takdirde bu işlevlerini yerine getirmeye devam etmekte, inandıkları dini değerleri ve davranışları çocuklarına aktarabilmektedirler (Çağan, 2009: 88). Aile içindeki kültür ve değer aktarımı nesiller arası iletişimi güçlü kılmakla birlikte geleneğin oluşması bağlamında da önemli bir rol oynar.

Türk tarihi boyunca aile, toplumu; toplum, devleti oluşturmuştur. Türk devletlerinin yazısız kurallarını oluşturan töreler, aile düzeninde de belirleyicidir. Bu bağlamda eski Türklerde devlet ile aile düzeni açısından benzerlikler söz konusudur. Devlet sınırlarının genişleyerek imparatorluğa dönüşmesinde bağlı olarak aile yapısında çeşitlilikler görülse de Türk aile yapısı hem baba (soy) hem de anne (sop) üzerinden şekillenmiştir (Can ve Aslan,

2017: 88-89). Türk aile yapısı geniştir ve geleneksel özellikler sergilemektedir, ancak süreç içinde çekirdek aile modelleri de görülmüştür. Ayşen Şatıroğlu'nun belirttiğine göre özellikle kapitalizm etkisindeki yakın dönem Türk toplumunda normlar ataerkil geniş aileden yana olsa bile, 1. ve 2. Dünya Savaşı'nın demografik ve ekonomik sonuçları sebebiyle hanelerin çoğunluğu basit, çekirdek aileler şeklinde karşımıza çıkar. Niyazi Berkes'in "Bazı Ankara Köyleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasındaki tespitlerine göre ise Orta Anadolu köylerinde haneler, üç kuşağın oluşturduğu ataerkil geniş ailelerden meydana gelmektedir. Babanın ölümüne kadar oğulların evlenmesi ve torunların doğmasıyla giderek büyüyen haneler, babanın ölümünden sonra her oğulun kendi ailesini kurmasıyla çekirdek aileye dönüşür. Bu çekirdek ailelerin her biri zamanla, yine oğulların evlenmesiyle geniş aile biçimini almıştır (Şatıroğlu, 2010: 167- 168). Ziya Gökalp'e göre aile cemiyeti milli cemiyetin temelidir. Aile ne kadar kuvvetli olursa millet de o kadar kudretli olur. Aileyi kadın yapar, o halde millet de kadının bir eseri demektir. Türk kadını için 20. yüzyıl başı çok önemli bir devirdir. Uzun yıllar süren savaşlar kadını, ailenin dışına, çalışma hayatına itmiştir. Toplumda kadının değişen durumu aile dinamiğini de etkiler. Levine'a göre, Türkiye'de aile bu gün de en güçlü toplumsal yapıdır. Batıda aile, fertlerinin sadece kişisel, psikolojik ihtiyaçlarını karşılarken, Türkiye'de aileler psikolojik ihtiyaçların yanı sıra toplumsal ve ekonomik ihtiyaçları da karşılamaktadır (Akt. Esen, 1991: 11-12).

HÜSEYİN SU'NUN ÖYKÜLERİNDE AİLE MODELLERİ

Yeni Gelenekçiler ya da Yeni Arayışlar Dönemi hikâyecileri arasında anılan Hüseyin Su'nun öykülerinde aile temel bir izlektir. Yazarın *Ana Üşümesi*¹, *Gülşefdeli Yemeni*, *Aşkın Halleri* ve *İç Kanaması* adlı eserlerinde karakterlerin şekillenmesinde aile yapıları önemli bir yer tutar. Başka bir ifadeyle okuyucu, öykü kişilerini tanıırken ailelerinden ve bağlı oldukları sosyal çevreden de bir takım izlenimler elde eder. Yazar, parçalanmış ailelerden çok örnek aileler üzerinden sosyal tenkitte bulunur. Enser Yılmaz'ın da belirttiği gibi öykü kişilerinin arasında olumsuz tipler yok denecek kadar azdır. Hemen hepsi onurlu, gururlu, varlık sebebini unutmayan, Allah'a bağlı, toplumla barışık, helal kavramını bilen, şefkatli, merhametlidir. Kimi zaman bir kentli, kimi zaman bir kasabalı yahut bir köylü olarak karşımıza çıkan bu kişiler Anadolu insanının karakteristik özelliklerini taşır (Yılmaz, 2019: 133). Yazar, olumsuz bir durumu anlatacaksa modern hayatın çıkmazlarında boğulan bireylerin düştüğü boşluğu "olması gereken" üzerinden işleyerek okuyucuya yol gösterir. Bu bakımdan Hüseyin Su'nun öykülerinde aileler geniş, geleneksel kültüre bağlı, dünya hırslarından uzak, yoksulluktan beli bükülse de inancını ve yaşama sevincini kaybetmemiş insanlardan oluşan bir yapı arz eder.

Geniş ve/veya Geleneksel Aileler

Yazarın ikinci kitabı *Gülşefdeli Yemeni*'de yayımlanan *Gülşefdeli Yemeni* ve *Yanağında Dedemin Sakal İzleri* adlı öykülerde okuyucu geniş ailelerin günlük telaşını izler. *Gülşefdeli Yemeni*'nin anlatıcısı ablalarından başka dede, babaanne ve halanın bulunduğu geniş bir ailede büyümüştür. Anlatıcının üzerinde özellikle halasının etkisi büyüktür. Evlenmemiş olan halakızın varlığı öyküde şöyle geçer: "Bu güne dek onu hayata bağlayan duygularının, anılarının, kalbinde yedi kat muşambaya sarılı bir muska gibi sınırsız sakladığı sevginin

¹ Yazarın ilk kitabı olan Tüneller adlı eseri bazı eklemeler ve çıkarmalarla Ana Üşümesi adında tekrar basılmıştır.

çocukluğum ve gençliğim süresince tanıdı olmuştum (s, 8). Ben de ablalarım da ne öğrendiysek halamdan öğrenmişizdir. Dört kardeşin dördü de doğumumuzdan itibaren halamın koynunda büyümüşüz. Geceleri ağladığımızda o uykusuz kalır, bezimizi o değiştirir, beşimizi o sarar, beşimizi o sallarmış (s, 9).” Evde halanın varlığı dede ve babaannenin ölümünden sonra iyice belirginleşir: “Dedemle babaannem öldükten sonra evimizi çekip çeviren görünürde babam, evin hanımı da annem olduğu halde; evimizde sözü geçen bir hanım sultan ağırlığı ve etkinliği ile yine halamdı (s, 9).” Babanın büyüğü olan hala herkesin sevgi ve saygısını kazanmış, incinmesinden korkulan duyarlı, sevecen, naif biridir. Asıl adı verilmeyen halanın nişanlısını askerden kaybetmiş olması yıllar içinde onu daha kırılgan bir hale getirmiş ve evlenmemiş olması hep “evin kızı” konumunda anılmasına neden olmuştur: “Halam, annemin, babamın, bizlerin, bütün yakınlarımızın ve onu tanıyan herkesin kırmaktan, incitmekten kaçındığı, saydığı, sevdiği halakızdı. Asıl adını ancak büyükler bilir ve herkes ona ‘halakız’ derdi (s, 11).”

Öyküde anlatıcının ailesi geniş ve geleneksel bir ailedir. Geleneğin izi, “kız beşikte çeyiz sandıkta” mantığıyla hazırlanan Anadolu’nun el işleri, dokumaları, yemenileri özellikle halakızın gençlik düşleriyle işlediği çeyizinde karşımıza çıkar. Halakızın odası da son derece sadedir, okuyucu kapitalist tüketime dayalı yaşam tarzına ait fazladan bir eşya ile karşılaşamaz. Halakızın muhafazakâr yaşantısını yansıtan öğeler şöyle anlatılır:

“Halamın odası benim için evimizin en temiz, en huzurlu köşesiydi. Yatağını ne zaman açar, ne zaman toplar farkına bile varamazdık. Giysilerinden hiç birini sağda solda bırakmazdı. Odasında yok denecek kadar az eşyası vardı. Hiç giysi dolabı da kullanmadı halam. Giysilerini duvardaki askıya asar, üzerine de bir örtü çekerdi. Diğer eşyaları ise odasının iki yanında karşılıklı duran iki kanepenin altında olurdu. Seccadesi, sağ köşesi kıvrılmış olarak sürekli serili dururdu köşede. Tespihi, bir çatal iğneyle seccadesinin kıyısına takılı olurdu hep. Burcu burcu kokardı bu oda her zaman” (s, 12).

Halakızın odası aynı zamanda anlatıcının çocukluğunu süsleyen ayrıntıları oluşturmuştur. Geleneksel dekor ve geleneğin yaşatıldığı eşyalar anlatıcı ve diğer çocukların üzerinde yıllarca gizemini korumuş bir oyun alanına dönüşmüştür.

“Kapının ardındaki sandığı bizim için mucizeler dükkânıydı. Ablalarımınla birlikte halama sandığını sık sık açtırır, bohçalarını çözündür, her bir eşyasını yıllardır bizlerin kısmeti diye sakladığı, çoğunun adını halamdan ve ablalarımın duymadığı örtüleri, işlengileri, oyaları, pullu tülbentleri, nişanlısından kalan kehribar tespihi, kat kat örtüler içinde sakladığı sararıp solmuş, köşeleri kırılmış, kıvrılmış fotoğrafları, taşlı yüzüğü, kolyeleri, fotoğrafsız boş, sırmalı çerçeveyi elden ele dolaştırır, kokularını içimize çeker, gizemli bir saygıyla halama verirdik. O da hepsini ayrı ayrı eski bohçalarına yerleştirir, yıllardır sabitleşmiş köşelerine koyardı. Halamın sandığını açması, bohçalarını çözmesi, bizim için apayrı bir oyun ve mutluluktu. O sandıkta ve sandıktaki eşyalarda ne bulurduk bilmiyorum” (s, 12-13).

Halakızın çeyizi ve geleneksel aile yaşantısı anlatıcı üzerinde öylesine belirleyicidir ki öykünün sonunda anlatıcının nişanlısından ayrılmaya karar verecek kadar ayrı dünyaların insanları olduğunu bir yemeninin reddedilmesinden fark ederiz. Halakızın hediye ettiği gülşefdeli, topuklarından bağlanmış yemeniler “zamane kızı” algısı uyandıran nişanlısı tarafından “zevksiz ve modası geçmiş şeyler” diyerek reddedilir. Anısından, eşyasına kadar geçmişe saygı duyulan geniş bir aile büyümüş anlatıcı ile nişanlısının yaşam tarzlarındaki ayrım şu sözlerle hissettirilir “Sesinin bu denli soğuk ve kuru olduğunun farkına nasıl da

varamamıştım. Halam da koynundan çıkardığı beşibiryerdeyi ona uzatıyordu tam o sırada. Boşalan bohçasını kısıvrak toplayıp kalktı halam. Nişanlıma baktım. Ne yaptığının, neyi küçümsediğinin farkında bile değildi” (s, 20).

Ramazan ayında iftar saatini bekleyen dede ve torunun bir gününü anlatan *Yanağım*da *Dedemin Sakal İzleri* adlı öyküde aile ilişkileri çocuk anlatıcının gözünden aktarılır. Çocuğun çevresini oluşturan ebeveynleri dışında babaanne, amcalar ve yengeler dedenin otoritesi altında yaşayan geleneksel ve ataerkil bir aile modeli çizerler. Dedeye duyulan sevgi ve saygı aynı zamanda çocuğun da eğitiminde örnek oluşturmaktadır. Anne ve baba başta olmak üzere aile içindeki sevgi ve saygının gösterilme şekli öyküde şöyle işlenir: “babaannem saygılı uyaracak dedemi; oğlumu yorma, kızını da istemiyor kuzunu da işte, benim oğluma kız mı yok, hele bir büyüsün oğlum, kız da sürüsüyle kuzu da sürüsüyle, diyecek; babam bıyık altından gururlu gülecek beni sahiplenmeden, annem de yengelerim yanaklarımı sıkamak, beni bağırklarına basmak için can atacaklar, ah bir dedem bıraksa...” (s, 36). Ahmet Uslu’ya göre çocuğun yaramazlık yaptığında dedesine sığınması karşısında bile anne ve baba saygılarından dolayı bir şey söylememeleri geleneksel aile ilişkilerinin hangi saygı ortamında gerçekleştiğini göstermesi bakımından önemlidir. Çocuk anlatıcı yorumsuz bir şekilde gördüklerini herhangi bir neden sonuç ilişkisine bağlamadan ve önyargısız bir gözlemle aktarır. Bu anlatım, metne bir samimiyet de kazandırmaktadır (Uslu, 2017: 393). Metnin anlatım biçiminden doğan samimiyet ailenin iftar için bir araya geldiği sahnede şöyle somutlaşır: “Annem ve yengelerim iftar sofrasını hazırlayacaklar: Önce dedemin minderi her zamanki yerine konacak, arkasına yumuşak bir yastık dayanacak, sofraya bezi dedemin makamına göre serilecek, ortasına bir kalbur ya da bir elek kasnağı, üzerine de büyük, kıyıları nakış nakış, kalaylı sini konacak, Konya işi nakışlı tahta kaşıklar, perçem perçem yufka ekmek...” (s, 40). Dedenin başköşede oturduğu bu aile sofrasının yer sofrası olmasından tutup kalaylı siniye, tahta kaşıklara, sedirlere kadar verilen ince ayrıntılar Batılı, modern yaşam tarzında göremeyeceğimiz ancak geçmişi yâd ederken özlemle hatırladığımız bize has kültür öğeleridir. Öykünün sonunda yemeğin ardından dede tütününü sararken babaanne seccadeye yönelir, çaylar hazırlanır; küçük çocuk da günün yorgunluğuyla sedirde uyuyakalır. Çocuğun gözünden gördüğümüz bu huzurlu ve kalabalık aile zaman ilerledikçe küçülür; çocuk büyüdükçe dünya daralır. Yok olan sevgiler, damakta kalan bir lezzet gibi hatırlandıkça ailenin eski hali özlenecektir: “Uyanacağım; kendime, çevreme, hayata uyanacağım: Her şey özlenen bir damak tadı, büyüyen hasret, uzaklaşıp giden sevgililer, yok olan sevgiler ve güzellikler gibi; hepsinin yeri boş, bomboş; uykunun bu denli uzun sürüşüne, bu denli çabuk büyüyeşüne üzüleceğim; benim büyümemle adeta dünya daralacak...” (s, 45). Dünyanın daralması çocuğun yetişkinliğe erdikçe sorumluluk alması ve yaşam savaşından doğan bir sıkışmışlık hali olabileceği gibi dede, babaanne gibi yaşça büyüklerin vefatı yahut diğer aile üyelerinin kendi yaşamlarını kurması yani geniş aileden çekirdek aile yapısına dönüşüm gibi de yorumlanabilir.

Parçalanmış Aileler

Hüseyin Su’ya göre öykü, yaşanan hayatı yazmaktan çok bireyin varlığını yazıyla anlatarak hayatı yeniden kurmak çabasıdır (Su, 2016: 110). Bu nedenle onun öykülerinde insanoğlunun başına gelebilecek her türlü ihtimali okuruz. Kurguladığı karakterlere aynı mesafeden yaklaşan yazar, toplum içinde saygın ve olumlu kişilere yer verirken yanlış yola sapmış, bunalımın eşiğinde veya iç çatışmalar yaşayan kişilere de yer verir. *Aşkın Halleri* kitabında yer alan *Beri Dön Güzel de Yüzünü Göreyim*’de Ali Amca, *Gömleği Yırtık Kırmızı*

Gül'de anlatıcının anne ve babası, *Ayrılık Makamında Gönül Ezgisi*'ndeki karı koca çeşitli sebeplerle yuvasını dağıtmış yahut çocuğunun sorumluluğunu üstlenememiş kişilerdir.

Beri Dön Güzel de Yüzün Göreyim hikâyesinde evliliklerinde sadakat gösteremeyen "Ali Amca'nın çok savruk bir hayat yaşaması, sürekli yeni birilerine âşık olması köydeki insanlarda bir güvensizlik oluşturmuştur. Hikâyede çocuk anlatıcı, mahallelerinde hayranlıkla etrafından ayrılmadığı Ali amcanın, hayat karşısındaki duruşunu tam olarak anlamlandıramaz" (Uslu, 2017: 388-393). Öyküde Ali Amca, karısı Nurhanım'ı Kadillak lakaplı Selda için bırakır. Çocuk anlatıcının güzelliğine hayran olduğu Selda'yı ise yüzünü bile görmediği bir kadına âşık olarak kırar. Ali Amca gençliğinde de yola gelmez biri olduğundan anne ve babasının arası açılmıştır. Baba ocağından kavgayla ayrılığı öyküde şöyle aktarılır: "*Ali Amca'nın babası, haysiyetini on paralık ettiğini düşünerek hatta ilk gençlik günlerinden beri kendisine çekirtmediği kalmayan, şapkasını bir türlü yukarı kaldırtmayan oğlunu, kendisi ölünceye dek evine ayak bastırmamış o günden sonra...*" (s, 18).

Gömleği Yırtık Kırmızı Gül'de okuduğumuz aile de anne ve babanın geçimsizliği sebebiyle bozulmuş, çocukların sorumluluğu babaannenin üzerine kalmıştır: "*Babannemin ellerinde büyüdük biz üç kız kardeş. Babannemin başına çırpılıp kaldığımızda üçümüz de çocuktuk. Birer yaş arayla, bir merdivenin üç basamağı gibi boy boy, yumur yumur üç çocuk*" (s, 49). Anlatıcı çocukluk günlerine dair erkenden büyümek zorunda kalan ablalarının kendisine ağlamaması için oyuncak verdiklerini ve anne babasının kavgalarını hatırlamaktadır: "*Üçümüz de doğru dürüst anne ve baba günü görmedik. Annemle babamdan hatırladıklarım daha çok kavgaları, birbirlerine bağırıp çağırmaları, çarpılan kapılar, sarsılan duvarlar, düşen, kırılan eşyalar, babaannemin pür telaş yukarıdan inip gelişi, daha çok babama kızması, annemin ağlayarak sinir krizlerine girişi ve babamın çekip giderek yine uzun bir süre eve uğramayışı, ortalıkta görünmeyişiydi...*" (s, 50). Anlatıcı için anne ve babanın varlığı sadece sözcüklerde kalmıştır o günden sonra. Yıllarca ayrılığı içine sindiremediği ve sebebini anlayamadığını şu sözlerle itiraf eder: "*İki insanın bir hayatını çocuklarının bile köprü olamayacağı bir şekilde bu denli büyük bir uçurumla ayıran neydi acaba?*" (s, 51). Yıllar önce parçalanmış olan aile babaannenin de bir ikindi sonrası ölmesiyle suyu kesilen sessiz ve işlevsiz değirmene döner.

Ayrılık Makamında Gönül Ezgisi adlı dağılmakta olan bir aileyi kurtarmak için çırpınan ama bu noktada başarısız olan anlatıcının gözünden adam ve erkeğin yaşadığı psikolojik durum anlatılır (Yılmaz, 2019: 197). Karı kocanın ayrılığından habersiz olan çocuğun ısrarla "*Babam bizimle eve gelecek mi anne?*" sorusu, babasının kucağını çıkıp boynuna sarılışı, yanaklarını öpücüklerle boğması anlatıcının karıkocanın ayrılmaması için çaba sarf etmesine neden olur. Ancak karı kocanın arasına güvensizliğin girmesi bir ailenin yıkılmasına yol açar.

HÜSEYİN SU'NUN ÖYKÜLERİNDE AİLENİN İŞLEVİ

Hüseyin Su'nun dünyasında kasabalar, sokaklar, evler, kapılar iyiyi, kötüyü, gamı, yaşama sevincini, huzuru, üzüntüyü, merakı ve daha binlerce anlamı gizler. Onun öyküleri genel olarak "yoksulluk, kuşak çatışması, modernizmin alıp götürdükleri, unutturdıkları ve buna direnenler, aşkın en doğal hâlleri, ruhsal problemler, benlik, yabancılaşma, gelgit içinde olan gençler gibi konular etrafında şekillenir" (Yılmaz, 2019: 129). Öykü kişilerinin yaşadıkları çatışmaları göğüslemelerinde ya da yaşam karşısında yenilgiye düşmelerinde büyüdüğü aile ortamının önemi büyüktür. Hüseyin Su'nun anlattığı ailelerde çoğunlukla karı kocalar birbirine bağlıdır. Evde erkeğin hâkimiyeti olmakla birlikte günlük hayatın iş yükünü kaldırmak söz

konusu olduğunda aralarında denge vardır. *Giden Gün Ömürdendir* adlı öyküde yıllarca Uzun Çarşı'da esnaflık yapan Nafiz Bey dışarıda ekmeğini kazanmanın mücadelesini verirken eşi evinden arta kalan zamanlarda de hem Nafiz Bey'e hem de dükkâna çekidüzen verir: “Eşi her gün öğle yemeğini getirdiğinde ayaküstü sağa sola çekidüzen verip rafların tozunu alacak, tezgâhın üzerini boşaltacak, kayan kumaş tomarlarını düzeltip yerleştirecekti.” (s, 27). Aile içinde kadının konumu “yuvayı yapan dişi kuştur.” Kadınlar eşlerine ve çocuklarına yaptığı hizmetten huzur duyar: “Nesibe Hanım önce bir yaygı serdi tezgâhın ucuna. Sonra da sefertaslarını birbirinden ayırıp açtı ve sofraya buyur etti Nafiz Bey'i. Ekmeği parçalayıp verdi. Boşalan sefertasını aldı, ötekilerini sürdürdü önüne. Anaç bir beceriyle yedirdi, içirdi... Nafiz Bey namazını kılıp gelinceye dek de kendisine düştüğüne inandığı işlerin hepsini, adeta bir eliyle iki işi yaparcasına, eşinin de hoşuna gideceğini düşünüp mutluluk duyarak özene bezene yaptı.” (s, 29). Hüseyin Su'nun öykülerinde evde ezilmişliğinden yakınan, özgürlük arayışına giren, çevresindeki kadınları ‘kadın hakları’ hususunda örgütleyen, asi ve yılgın kadınlara rastlayamayız. Onlar her zaman şefkat dolu, mülayim ve mücadeleden yılmayan, isyana düşmeyen eşler ve annelerdir. *Ana Üşümesi*'nde babanın da yerini alan anne yoksullukla bir başına uğraşırken evlatlarının sevgisinden güç alır. Dünyanın hay u huyundan başını kaldırıp da yılların nasıl geçtiğini anlamayan annenin dramı şöyle anlatılır: “Oğluna daha da sarılarak unutmaya, güçlenmeye çalışırdı... Aza koyar olmaz, çoğa koyar dolmazdı. Bir dağın taşını karşı dağa, oranın taşını da başka dağa taşır dururdu uzun, upuzun kış geceleri boyunca. Kızları bir bir gelin eder, oğlani evlendirirdi.” (s, 13).

Hüseyin Su'nun öykülerinde yoksulluğa rağmen aile üyeleri birbirine umut ve yaşam sevinciyle bağlanmışlardır. Çocuklar da böyle bir ortamda, aile sıcaklığını hissederek büyürler. *Ütü Yanığı Günler*'de çocuk anlatıcının gözünden huzur dolu sabahlar şöyle anlatılır:

“Sabah erkenden uyandım. Annemle babam çoktan kalkmışlardı elbette. Beni çağırmadıklarına göre vakit sandığımdan daha erken olmalıydı. Hırkamı sırtıma geçirip (annemin uyarmasına gerek kalmadan) koridora çıktım. Yeni demlenmiş çay kokusu, evin içini doldurmuştu ve sabahın tazeliğiyle yarışlıyordu adeta. Mutfaktan tıkırtılar geliyordu. Annem kahvaltı hazırlıyor olmalıydı. Babam henüz gelmemişti. Her gün sabah namazı için çıkar, namazdan sonra arkadaşlarıyla kahvede oturur ve sabah çayını beraber içerlerdi. Daha sonradan da fırından sıcak ekmeğimizi alır gelirdi. Babamın geleceği vakitte kahvaltı soframızda hazır olurdu. Bu her gün böyleydi.” (s, 59-60).

Çocuk anlatıcılar, öyküde aile içindeki tüm ilişkilerin ve durumun fakında olan gözlemciler olarak karşımıza çıkar. Onlar anne babalarının üzüntüsünü hisseder, derde isyan etmeden katlanmalarını, Allah'a sığınmalarını izler, sabretmenin anlamını kavrar. *Tüller (Tüllerin Arkası)* adlı öyküde çocuk babayı kıstıran sorunları anlamaz gibi görünse de babasına bir şeylerin acı verdiğini sezinler. Şeker istemek için komşu eve giden çocuk döndüğünde babayı secdede bulur: “Eve geldiğinde babasını kıyamda buldu, el bağlamıştı. Çok görürdü onu bu halde. Çocuk hayatı hep bir ululama ve başkaldırı olarak belledi.” (s,40). Bu bağlamda aile hem dini argümanların öğrenildiği hem de geleneksel terbiyenin alındığı bir okuldur. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle köyünden uzakta yetişen anlatıcının yıllar sonra babasının hastalandığı haberi üzerine baba ocağına dönüşünün anlatıldığı *Alnımı Uzatıyordum Rüzgârın Dudaklarına*'da babaya dair anılar ve evde Kuran okunan günler Yasin'i Şerif'i dinlerken anlatıcının zihninde yeniden yaşanır: “Yorgani boğazıma kadar çeker gaz lambasının yukarı doğru süzülen isimlerini izlerdim. Lambanın içindeki ateş gül kesilirdi az sonra. Babam Yasin

okurdu gece yatmadan önce. Duvarda güller biter uzanırdı elindeki kitabın sayfalarına.” (s, 26). *Alnımı Uzatıyordum Rüzgârın Dudaklarına*’da baba, dini terbiyenin verilmesi konusunda rol model olmuş, anlatıcı da yıllar geçse bile dua okunan baba ocağının huzurunu hep yaşamıştır. Ancak kimi öykülerde özellikle çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde aileleriyle kuşak çatışması yaşayan gençlere de rastlarız. *İbrişimden Yürek Bağları* adlı öyküde “biz denilen çoğulun içinde tek tek hiç kimsenin kalmadığını gören ve kendi kavgasıyla baş başa kalan” gencin, iç çatışmalarını okuruz. Artık annesiyle eskisi gibi olmayan ilişkilerinden rahatsızlık duyar ancak delikanlı büyümüştür, aynı dili konuşamazlar. Delikanlıda durumun yarattığı iç sıkıntısı öyküde şöyle geçer: “*Mutfağa geçtiğinde anneni, masada seni beklerken ve düşünceli buldun. Sandalyeni çekip üzerindeki minderi düzeltti. Yüzüne rahatlatıcı bir tebessüm yayıldı. Çaylarını doldurdu. Seni beklediği için annenin bu vakte kadar kahvaltı etmediğini görünce gözlerin doldu, yutkundun.*” (s, 49). Anne, yaşı kaç olursa olsun delikanlıya karşı hep koruyucudur, “şeytanların çoğaldığı şehirde yerler mühürlenmeden eve dönmesi için” evladının gözünün içine bakar. Anne oğlunun gözünde geçmiştir, zamana ayak uyduramayan, delikanlının “biz”li ideolojisini kavrayamayan biridir, oysaki anne için oğlu daha dün elinden tutup eve birlikte döndüğü çocuğudur. Eşinin ölümünden sonra annenin dünyası tümten oğlu olmuştur: “*Ona babandan kalan, bakla sofa, nohut oda bu ev ve bir de sendin. Sen olmasan evi ne yapacaktı, sen varsın diye girebiliyordu bu eve..*” (s, 49). *Suya Vuran Kırılğan Suret*’te ergenlik dönemini yaşayan genç kıza, anne ve babasının her yaptığı hareket gerilim yaratır. Genç kız öfkeyle sevincin her an yer değiştirdiği, duygularını kontrol edemediği bir dönemden geçmektedir. Kimi durumda evlere sığamaz, odalar üstüne gelir, bir tarafıyla annesinin örgü yumağını karıştırmak isteyen çocuk diğer yanıyla asi bir kızdır. Ancak öyküde anne ve baba her zaman kızlarına karşı sabırlı ve şefkatlidir. Tam da bu nedenden dolayı asiliğine neden bulamayan genç kız kendine kızar, öfkesi dışarıdan iç benliğine yönelir. Bu durum öyküde şöyle işlenir:

“*Annemin sesindeki yumuşaklık, radyonun sesini kısıp kısmamayı bana bırakıyormuş edası ve her zaman buyurganlığını aynı şekilde söyleyişi, yaptırmak istediği her şeyi bu dille yaptırışı, düşüncemin tam ortasına yerleşti yine. Bunun farkında oluşumdan rahatsız mı oluyordum, yoksa hoşuma mı gidiyordu tam kestiremiyordum. Benim mizacıma uymayan bir güzellik buluyordum annemin bu halinde. O nedenle, hiçbir seferinde itiraz bile edemediğim halde, kendi kendime köpürürdüm.*” (s, 63).

Babalar özellikle kız çocuklarına karşı biraz daha geri planda kalmışlardır. Evde kızlarına karşı son derece sevecen ve hoşgörülüdürler. Biraz da bu yüzden çatışmalar anne-kız arasında sınırlı kalmıştır: “*Her şeyi görmeme karşın inadım yüzünden hem kendimi hem de annemi tetikte tutuşuma kızıyor, ama gördüğüm doğrulara yenilmemek için adeta bütün gücümle direniyordum... Babamla sınır kavgasına girmedim hiçbir zaman, beni bütünüyle annemin ellerine bırakmıştı adeta.*” (s,68-69).

Hüseyin Su'nun öykülerinde aile büyükleri çocuklarına karşı her zaman koruyucu, merhametli, sabırlı olduğu gibi basiret sahibi, ihtiyatlı kişilerdir. *Yüzündeki Deniz Duruluğu* adlı öyküde inatçı, burnu yıldızlarda kızının kapalı ruh halini bir türlü çözemeyen anne, kızının aldığı kararlara itiraz etmez hatta “*oğlum yerine koyamayacağımı daha ilk gördüğüm gün hükmettiğim biri*” (s, 81) dediği kişiyle evlenmesine razı olur. Annenin tek isteği kızının “anne” deyip içini dökmesidir. Kızıyla arasındaki uzaklık annenin içini parçalar ancak sesini çıkaramaz: “*Kalbim çatlama derecesindeydi. İtler bile ana olmasın, diye ilendim. Evlat benimdi ama aklı ve*

gönlü benim değildi. Gürül gürül yanmaktan başka elimden ne gelirdi.” (s, 81). Babası da ölmeden kızı için “hayatta neye değdiğini arıyor, ama hep başının hizasında arıyor. Ne ki sonunda dizi hizasında görecektir neye değdiğini” (s,83) der ve haklı çıkar. Öyküde genç kız evlendiği kişide aradığı mutluluğu bulamaz ve annesinin yanına döner. Artık o asi kızın yüzünde deniz duruluğu vardır. Yazar, bu öyküde aile büyüklerini dinlemeyen gençlerin eninde sonunda anne babalarının sözüne geldiklerini anlatmak istemiştir. Diğer öykülerde olduğu gibi burada da aile, her şeye rağmen kapılarını açan bir sığınak olarak karşımıza çıkar.

SONUÇ

Aile, toplumun önemli yapı taşlarından biridir. Sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerden etkilenen aile kurumu aynı zamanda toplumsal yapıyı etkileyen de bir faktördür. Toplumsal ve bireysel meseleleri modern öykü teknikleriyle harmanlayan Hüseyin Su'nun öykülerinde aile kurumu temel bir izlektir. Karakterlerin psikolojik alt yapılarında aileden elde edilen kazanımların önemli bir payı vardır. Su'nun öykülerinde geleneksel değerlere, İslami kültüre bağlı, muhafazakâr aileler karşımıza çıkar. Bu aileler dede, babaanne, anneanne, hala, amca, yengeler, kuzenler gibi yakın akrabalarından oluşabildiği gibi çekirdek bir yapı da oluşturabilir. Bu ailelerde babalar çalışkan ve dürüst, anneler ise cefakâr ve dirayetlidir. Çocuklar, anne ve babanın gözlemcisi olarak en temel ahlaki terbiyeyi onlardan alır. Karı koca arasında bağlılığın sıkça işlendiği öykülerin yanı sıra parçalanmış ailelere de yer veren yazar, eşler arasındaki iletişimsizlikten en çok çocukların zarar gördüğünü vurgulamıştır. Su'nun öykülerinde çocuklar, anne ve babanın yaşadıkları zorlukların farkındadırlar, gençlik dönemlerinde ise anne ve babaya karşı ilk çatışmalar yaşanmaya başlanır. Buna karşın asi yapılarından dolayı içten içe üzülürler, anne ve babaya karşı sorumluluklarının bilincindedirler. Yazar, ayrıca aile büyüklerinin yaşanmışlıklarına bağlı olarak her zaman ihtiyat sahibi olduklarına dikkat çeker. Evin büyükleri genç kız ve oğlanları uyarmalarına karşın, hayatta istedikleri yolu seçme konusunda onları rahat bırakırlar. Nitekim anne-babalar, öngörülerıyla her zaman haklı çıkar. Hüseyin Su, modern hayatta ailenin kıymetinin bilinmesi gerektiğini zamanın gençleri üzerinden anlatmak istemiştir.

KAYNAKLAR

- Can, Yücel ve Aslan, Funda (2017). Geçmişten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Sobider-Haziran*, Yıl: 4, Sayı: 11, sayfa: 87-101.
- Çağan, Kenan (2009). *Ailenin İşlevi. Aile Sosyolojisi* (Editör: Kadir Canatan, Ergün Yıldırım). Açılım Kitap, İstanbul.
- Esen, Nükhet (1991). *Türk Romanında Aile Kurumu*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Ankara.
- Su, Hüseyin (2014). *Aşkın Halleri*. Şule Yayınları. İstanbul.
- (2016). *Hikaye Anlatıcısı*. Şule Yayınları. İstanbul.
-(2017). *Ana Üşümesi*. Şule Yayınları. İstanbul.
-(2021). *Gülşefdeli Yemeni*. Şule Yayınları. İstanbul.

- Şatıroğlu, Ayşen (2010). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Sosyoloji Lisans Programı Ders Notları, İstanbul.
- Uslu, Ahmet (2017). Hüseyin Su Hikâyelerinde Çocuk Anlatıcı ve Bakış Açısının Kullanılışı ve İşlevi. *Kesit Akademi Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 11, s. 379-396.
- Yılmaz, Enser (2019). *Hüseyin Su Hakkında Monografik Bir Çalışma*. (Basılmamış Doktora Tezi) Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.